

1.11. Довіра до себе як читача медіатекстів у становленні суб'єкта інформаційного простору

У період війни, розв'язаної проти нашої країни російським агресором, засоби масової інформації можуть справляти суттєвий вплив на процес становлення особистості, сприяти психологічному благополуччю, надавати допомогу і підтримку, або, навпаки спрямовуватися на руйнування цілісності та гармонійності особистості, створювати почуття небезпеки, поглиблюючи стани депресії, безнадії, недовіри людини до світу і до самої себе.

Сучасному громадянину необхідно бути свідомим — критично мислити, обходити маніпуляції та покладатися на себе, займати активну життєву позицію, аналізувати свій досвід, ставити запитання, рефлексувати з приводу того, що відбувається навколо, творчо підходити до вирішення життєвих проблем і досягати позитивних результатів у різних видах діяльності. Як зауважує В.О. Моляко, у «сучасних умовах хронічних різнобарвних інформаційних криз аж до екстремальних умов під час військових дій» слід дбати про своє психологічне, інтелектуальне, творче здоров'я [11, с.7].

Мета статті:

а) розглянути напрацювання вчених з питань медіатворчості, медіаосвіти та інформаційної безпеки, протидії негативним впливам інфопростору;

б) аргументувати важливість для людини формувати себе як суб'єкта, а не об'єкта впливу інфопростору;

в) дослідити ознаки й умови розвитку довіри до себе як свідомого читача медіатекстів на прикладі студентів I—II курсів;

г) представити результати дослідження рівнів довіри до себе як особистості, як читача, до отриманої інформації зі ЗМІ.

У науковій літературі зазначається, що різновидом творчої діяльності особистості є медіаторчість, основою якої вважається процес комунікації між суб'єктом і об'єктом медіасприймання та система психологічних відносин з медіатекстом. Процес медіаторчості виражається, зазначають С.О. Деніжна і М.О. Сова, в креативному сприйнятті, оцінці та створенні медіапродуктів [5]. В умовах інформаційної війни такі вчені як О.Л. Вознесенська, І.О. Бондаревська та О.О. Кришовська медіаторчість розглядають як вищу форму медіаактивності і громадянської активності опору. Через медіаторчість можливе відновлення власних ресурсів, розвиток упевненості, налагодження контактів з іншими, подолання психічних травм. Це не лише творення нових медіазасобів та різноформатних медіатекстів, певних творчих продуктів, а й формування творчого стилю мислення, бачення, творчого ставлення до світу, світогляду [1]. Н.І. Череповська розглядає медіаторчість як соціально-психологічний ресурс особистості [15].

У межах медіаосвіти І.В. Колеснікова, Н.М. Фурманкевич та інші ставлять акценти на активне творче сприймання медіа, формування комунікативно-творчої особистості, уміння усвідомлено сприймати, критично осмислювати, інтерпретувати медіатексти [9, 14]. Одне з головних завдань медіаосвіти — сприяти форсуванню «здатності до медіаторчості для компетентного і здорового самовираження особистості та реалізації її життєвих завдань, покращання якості міжособової комунікації і приязності соціального середовища, мережі стосунків і якості життя у значущих для особистості спільнотах», вважає В.Ф. Іванов [8, с. 20].

В інформаційну епоху до творчої діяльності вчені відносять уміння працювати з медіаінформацією, міжособистісну

взаємодію, відповідальність, спрямованість на саморозвиток і самовдосконалення, критичне мислення. І.В. Колеснікова вважає, що критичне ставлення до інформації є важливим аспектом медіакультури, розвиток якої здійснюється шляхом удосконалення знань, умінь, навичок поводження з текстами, оволодіння способами й прийомами знаходження, опрацювання, безпечного для самої особистості користування і передачі отриманої інформації [9]. Критичність мислення дозволяє творчо аналізувати інформацію таким чином, щоб на її підставі ухвалювати раціональні рішення, це здатність відрізнити правду від неправди, добро від зла, що надзвичайно важливо у так звану епоху брехні й дезінформації. Критично мислити — означає бачити проблеми і ставити запитання; висувати гіпотези та оцінювати надані й можливі альтернативи; приймати обґрунтовані рішення, робити свідомий, відповідальний вибір.

Від здатності кожної окремої особистості захищатися або чинити опір інформаційно-психологічним технологіям впливу залежить медіаінформаційна безпека людини. Опірність негативній інформації можлива, вважає Н.І. Череповська, за допомогою розвитку таких якостей як: самомотивація на свідоме ставлення до інформації; здатність до рефлексії власних емоцій/почуттів щодо сприйнятого медіаконтенту; критичне осмислення сприйнятого, його аргументоване оцінювання; творче переосмислення сприйнятого, надання йому нових, власних смислів; здатність чинити практичний опір інформаційній деструкції [15, с. 165]. Мотивація протистояти медіаманіпуляціям — могутня рушійна сила, спрямована на активізацію зусиль на розпізнавання і рішучу протидію ворожим впливам через текст. Це процес спонукання, стимулювання себе чи інших до грамотної протидії медіаманіпуляціям. Мотивований читач націлений на забезпечення інформаційної безпеки як особистої, так і свого оточення.

У часи збройної агресії та інформаційної війни зростає необхідність формувати себе як відповідального читача, який з довірою до себе, постійно змінюючись і самовдоско-

налюючись, ставитиметься до медіаінформації не лише як до такої, що збагачує й доповнює знання, розвиває власну особистість, робить її стійкою, але й руйнує та дезорієнтує. Особливо чутливими до інформації є молоді люди, котрі перебувають під масованим, деструктивним, маніпулятивним впливом медіа. Психологи О.В. Зазимко і О.М. Шиловська дослідили, що молодь звертається до інфоджерел, шукає підтримку в інформаційному просторі у стані тривоги, у ситуації невизначеності, яка пов'язана з відчуттям майбутнього [7]. За нашими даними, будь-яка людина звертається до інформаційних джерел і схильна прислухатися до медіаавторитетів, розрекламованих лідерів думок, коли втратила впевненість у завтрашньому дні, довіру до власних можливостей, не довіряє собі [2, 3].

Дослідження довіри у науковій спільноті здійснюється у площині вивчення характеристик суб'єктності, яка є ключовою і визначальною характеристикою особистості, джерелом її саморозвитку, безперечною цінністю й умовою особистісного становлення людини, набуття психологічної зрілості. Принципову роль у процесі становлення суб'єкта відіграє, зауважують вчені, така «інтелектуальна метакогніція, як рефлексія». Важливим є створення психологічного клімату, що надихає й підтримує учіння. Відповідне середовище характеризується довірою та взаємною повагою між учителем і учнями, при цьому воно не є вільним від конфліктів, однак вони вирішуються таким чином, що для учня з'являються нові перспективи, використовуються інтелектуально-творчі підходи до вирішення конфліктів [13, с. 115]. Дослідники І. Кругляк і Т.М. Мішеніна вважають, що у тих, хто безпосередньо спілкується з молоддю, впливає на її становлення, важливо акцентувати увагу на формуванні й сформованості «позиції професійної рефлексії», яка значним чином визначає спрямованість на подальше особистісне і професійне зростання [10].

Взагалі рефлексія — це процес глибинного самопізнання суб'єктом своїх внутрішніх психічних станів та актів. Це здатність піддавати самоаналізу свій практичний життєвий

досвід, оцінювати власні вчинки і духовний потенціал. Видається, що рефлексія є могутнім механізмом розвитку внутрішньої мотивації, зокрема до того, щоб удосконалюватися як активний читач, котрий здатен протидіяти агресивним впливам медіа. На здатність аналізувати інформацію і критично ставитися до неї, впливає те, наскільки у людини сформована система цінностей та смислів. Якщо вона орієнтується на високі смисли й цінності, якими є правда, честь, гідність, любов, совість, відповідальність, повага до особистості іншої людини тощо, то поставиться із недовірою до текстів, у яких автор плутано або агресивно подає інформацію і, відповідно, не піддається на його маніпуляції. І навпаки: якщо людина не визначилася з цінностями та життєвими смислами, на які варто і могла би спиратися, а також схильна залежати від авторитету, від позиції натовпу — вона може потрапити під вплив маніпулятора [4].

У працях вітчизняних вчених віднаходимо різнобічний теоретичний аналіз поняття довіри (М. Дойч, Н.О. Єрмакова, В.Ю. Кравченко, Т.Г. Купрій, М.К. Мачикова, Дж. Роттер, Н.М. Савелюк та інші). У науковій літературі, в сучасних дискурсах довіра до себе розглядається як детермінанта особистісного та професійного зростання студентів юнацького віку, рефлексивний феномен самосвідомості. Довіра до себе забезпечує цілісність особистості, а також є умовою її ефективної взаємодії із зовнішнім світом [6]. Утім, довіра, за Д.П. Лисенко, визначається не тільки перебігом актуальних психічних станів свого суб'єкта, а і певною ситуацією, що схиляє до довіри або, навпаки, недовіри, причому остання не є однозначно негативним феноменом [12, с. 184].

Предметом зацікавлення сучасних психологів є також самодовіра. Психологи К.В. Гук, Л.І. Коломієць, Т.С. Кожедуб пишуть, що довіра до себе «вселяє суб'єкту переконаність щодо сили особистісних ресурсів, стимулює готовність наполегливо працювати з певним ризиком для досягнення мети, стабілізує самооцінку й рівень домагань, дозволяє вибудовувати стратегію власної життєдіяльності» [12, с. 186]. Н.М. Савелюк підкреслює, що довіра — необхідна складова

будь-якого усвідомленого життєвого вибору особистості, в тому числі професійного, як і подальшого навчання за обраним фахом. Та, крім довіри, зауважує вчена, в юнацькому періоді, з яким переважно співпадає так званий «студентський вік», істотну увагу варто звертати і на розвиток самодовіри як на важливий чинник студентоцентрованого навчання [12, с. 187].

Довіра до себе виявляє здатність людини до діалогу, стримує намагання будь-кого як під час прямого спілкування, так і через ЗМІ, агресивно й руйнівню впливати на особистість. Нами встановлено негативну кореляцію між довірою до себе і довірою до маніпулятивного тексту, а також позитивний зв'язок між довірою до себе як читача і довірою до діалогічного тексту. Вважаємо, що неприйняття маніпуляцій, недовіра до певних медіатекстів пов'язане з довірою до себе, яка є умовою свідомого ставлення людини до інформації зі ЗМІ, її споживання як суб'єктом, а не об'єктом впливу [2, 3].

Довіра як складне психологічне явище має дві важливі взаємопов'язані складові частини: довіру до себе та довіру до інших. Важливо підкреслити, що довіра до себе як суб'єктна якість не протирічить, а, навпаки, сприяє й обумовлює зміцнення довіри до інших людей, груп населення, певних інформаційних джерел. Це відбувається у тому разі, коли інші суб'єкти впливу своїми інформаційними силами, а також конкретними діями і вчинками відповідають внутрішнім переконанням особистості, яка на власному досвіді пересвідчилася у тому, що вони не змінюють хаотично свої погляди, не вдаються до маніпуляції. Діалогічна, суб'єкт-суб'єктна взаємодія через текст виявляє і зміцнює у читача довіру до себе як особистості у цілому, до себе як читача, а також довіру до тексту та його автора.

Довіра до себе як суб'єкта, творця свого життя з'являється від усвідомлення себе думаючою, самостійно й активно діючою особистістю. Це особистість, яка оцінила свій минулий досвід у тій чи іншій площині, змогла врахувати свої успіхи та невдачі і зробити важливі висновки, щоб скористатися ними у подальшому житті. Тож не випадково у

переліку запитань до досліджуваного у відомих текстах і їхніх модифікаціях на визначення рівня довіри до себе (Т.П. Скрипкіна та інші) є ті, що стосуються найрізноманітніших сфер життя: спілкування у родині і з друзями, стосунки на роботі, дозвілля та багато іншого. У кожній із цих сфер життя людина бере на себе відповідальність у тій мірі, в якій їй дозволяє вік, досвід, сімейна ситуація тощо. Так, за дослідженням Н.О. Єрмакової, більшість опитуваних студентів (55%) довіряє собі, 45% — іншим на середньому рівні. Серед опитуваних студентів переважає довіра до себе, а не довіра до інших. Психолог наголошує на необхідності диференційованої психокорекційної роботи зі студентами, спрямованої на підвищення складників довіри, особливо у навчальній та інтимній сферах [6, с. 10]. Ми виділяємо довіру до себе також щодо споживання й розповсюдження медіаінформації, адже це — окрема сфера довіри до себе як суб'єкта, котрий відповідає за те, як він знаходить, переробляє дані, отримані з різних інфоджерел, як застосовує у своєму житті і чи радить іншим використовувати здобуту інформацію або утримується від своїх пропозицій.

Довіра до себе як якість суб'єкта передбачає розвиток і вдосконалення власної особистості, психологічну відкритість до змін у своїй свідомості, у становленні рис та якостей, які зараджують розквіту і вдосконаленню особистості. Це неможливо без проявів творчої активності у розбудові власного життя, у взаємодії з іншими людьми, у професійній діяльності. Творчість має свій вияв також у сприйнятті й розумінні користі та різноманітних можливостей, способів і форм втілення отриманої й опрацьованої інформації. Наприклад, остання не сприймається як така, що доречна лише у конкретних обставинах, описаних у медіаповідомленні, а може бути творчо переосмислена і накладена на будь-яку іншу життєву ситуацію.

Суб'єкт займає активну позицію у змінах у собі самому та в інших людях, провокує позитивні перетворення дійсності. Це — людина активна, діюча, вчиняюча, самостійна, відповідальна, яка здатна творчо й плідно впливати на своє

оточення і світ. Стосовно інформації такий читач проявляє критичність, відстоює власну позицію і думку. Суб'єкт читання свідомо і вмотивовано налаштований на сприймання, інтерпретацію та розуміння тексту через призму власних цінностей і смислів, світоглядних орієнтирів та уявлень про власну роль у своєму житті. Читацька позиція передбачає активну, творчу, суб'єктну роль читача у процесі читання й формуванні нових знань, проясненні існуючих і створенні нових смислів [4, с. 83].

Було проведене опитування у формі інтерв'ю студентів I—II курсів одного Київського гуманітарного вузу (усього 30 осіб 18—19 років) з метою вивчення їхнього ставлення до медіатекстів діалогічного і маніпулятивного спрямування, рівня довіри до себе як до особистості взагалі, до себе як читача медіатекстів і до отриманої інформації зі ЗМІ. У статті наведено деякі результати опитування студентів, представлено ілюстративні матеріали. Опитування показало, що юнаки й дівчата майже завжди відчують, який саме на них діє текст (чи який вплив через текст здійснює автор) — діалогічний або маніпулятивний; чи можуть це пояснити, а також назвати причини того, чому вони довіряють чи не довіряють різним текстам і собі як читачеві.

Розглянемо окремі питання й відповіді опитаних студентів.

1. На питання *«Чому ви довіряєте діалогічному тексту?»* серед відповідей мають місце такі: *«бо довіряю діалогу розмови»*; *«його приємніше читати»*; *«він більш зрозумілий і побудований словесно правильно»*; *«дає нам більше варіантів розвитку ситуації»*; *«він враховує протилежну думку»*; *«джерела перевірені, тому й довіряю»*. У деяких випадках діалогічному тексту юнаки і дівчата довіряють не повністю, бо: *«завжди можна знайти протиріччя»*, *«не все, що написано в Інтернеті та інших джерелах, є правдивою інформацією»*.

2. На питання *«Чому ви не довіряєте маніпулятивному тексту?»* найчастіше зустрічаються такі відповіді: *«тому що є відчуття, що мною хочуть керувати у моїх рішеннях»*;

«текст викликає недовіру на якомусь інтуїтивному рівні»; «у ньому на людину наче дають, не враховуючи протилежну думку, оскільки здається, що хотіли донести те, як вони самі б вдіяли у якихось ситуаціях, і не дають поштовху обдумати усе самій і стати на правильний шлях»; «не довіряю, бо не вважаю маніпулятивні тексти якісною інформацією»; «бо не довіряю «гучним» заголовкам».

Серед відповідей, коли б студенти не повністю чи певною мірою довіряли маніпулятивним текстам, можна виділити такі: *«взагалі усьому довіряю»; «вважаю, що й діалогічні тексти можуть бути маніпулятивними»; «тому що не до кінця впевнена у собі».*

3. Студентам пропонувалося виконати завдання: **«Опишіть текст, якому б ви довіряли абсолютно».** Серед ознак такого тексту опитувані зазначили наступне: *«коли йдеться про розповідь від першої особи, яка доносить інформацію з розумінням»; «тексту, який спонукає»; «тексту, який має конкретного автора», «в якого є якісь докази тієї думки, про яку він пише, якась аргументація, підкріплена експериментами чи іншими способами»; «довіряю науковому тексту, коли люди проводили експерименти, щоб спростити чи підтвердити свої факти».*

На це запитання є відповіді й подібного ґатунку: *«ніякому тексту повністю не довіряю і не довірятиму».* Така відповідь може засвідчувати у цілому готовність респондента прислухатися до тих або інших думок у медіатексті, але він орієнтується на свої знання, на власне розуміння інформації, самостійне формування особистих думок і переконань, повністю довіряє лише собі.

4. На питання **«Наскільки ви довіряєте собі як особистості взагалі? Чому?»** отримали такі відповіді: *«довіряю собі на всі 100»; «здебільшого прислухаюся до себе»; «тому що довіряю собі як факт»; «так відчуваю»; «розумію себе» тощо.*

5. На питання **«Наскільки ви довіряєте собі як читачеві?»:** *«дуже довіряю, бо довіряю собі як читачеві»; «я — уважний читач»; «добре читаю і все розумію»; «я вмію читати та*

довіряю своїм очам»; «читати й розрізняти інформацію вмію, але всі здатні помилятися»; «бо при прочитанні текстів задаюся питаннями про корисність тексту, чи є це достовірна інформація».

Не завжди і не дуже довіряю собі як читачеві, що пов'язане з деякими рисами та якостями особистості, бо: «часто можу упустити певні моменти»; «вважаю, що знаходжуся на початку читацького життя, хоча є і немалий досвід позаду»; «недостатньо навичку»; «бо можу іноді помилитися та бути довірливою до різних медіатекстів»; «не завжди добре вчитуюся у текст»; «буває неувважність, іноді на емоціях не можу зрозуміти основну думку»; «також у мене є проблеми з концентрацією»; «іноді таки потрапляю «на гачок» неправдивого тексту»; «не до кінця визначаюся з думкою»; «коли читаю, інколи «ловлю гав» та розумію, що можу пропустити щось цікавеньке»; «тому що різні статті та інформація по-різному впливають»; «якщо автор тексту грамотно застосовує маніпуляцію, іноді буває складно не «повестися»»; «для мене медіатекст це — половина плітки, те, що хочуть чути й слухати люди, і частка правди».

Серед відповідей на запитання **«Чого саме бракує, щоб довіряти собі як читачеві «на всі 100»?** можна виділити наступні:

- Довіри не буває на всі 100 відсотків, це неможливо.
- Уважності, витримки, зосередженості.
- Досвіду.
- Повної впевненості у даній інформації.
- Повної співставленості зі своєю думкою.
- Самодисципліни та мобільності.
- Достатньо матеріалу для розкриття конкретних тем.
- Правдивої інформації, якій можна довіритись.
- Упевненості у собі, своїх знаннях, поглядах.
- Власних знань у малознайомих сферах.
- Невідключеність від особистісних проблем, що є несумісним з критичним сприйняттям інформації.
- Умінь виявляти тонкі маніпуляції, відрізняти хибну інформацію від правдивої.

- Виникають різноманітні думки та не можеш визначитися, яка з них більш правильна.
- Начитаності, посидючості.
- Глибоких знань і життєвого досвіду.

Як видно з відповідей, опитані студенти у цілому досить виважено підходять до визначення ознак та причин довіри чи недовіри до діалогічного і маніпулятивного текстів. Низка факторів, які забезпечують утримання довіри чи викликають недовіру до медіаматеріалів, може враховуватися у роботі з молоддю з підвищення медіаграмотності, розвитку вмінь розпізнавати тексти різної спрямованості, вчитися бути свідомим, думаючим читачем.

З відповідей також видно, що на ставлення до медіатекстів як до маніпулятивних або діалогічних, на ступінь довіри чи недовіри до кожного з них, справляють вплив як особистісні якості й властивості, так і рівень грамотності у роботі з медіатекстами. Це залежить від особистого досвіду, а також особливостей спілкування з дорослими, які забезпечують рівень знань і навичок формування у молоді здатності орієнтуватися у текстових матеріалах різної спрямованості та протистояти негативним медіавпливам. Варто відмітити, що юнаки розрізняють довіру до себе як до особистості і довіру до себе-читача, адже я-читач є частиною цілісної особистості — це спрацьовуватиме на користь розмежування цих понять у роботі з молоддю.

Досліджено, як співвідносяться між собою рівні довіри юнаків до отриманої інформації зі ЗМІ, до себе взагалі і до себе як читача медіатекстів. За методом психологічного шкалювання опитуваним пропонувалося відмітити на лінійці від 0 до 10 рівень довіри до зазначених об'єктів. Порівняння розподілів оцінок довіри до них представлено нижче (рис. 1.25).

Для візуалізації дескриптивних статистик отриманих даних було застосовано діаграму під назвою «ящик з вусами», яка компактно відображає найбільш важливі характеристики ймовірнісних розподілів (автор — John Wilder Tukey). Такий вид діаграми у зручній формі показує медіану (середнє),

нижній і верхній квартилі, мінімальне й максимальне значення вибірки та викиди (показано крапками). Простір між різними частинами ящика дозволяє виявити ступінь розкиду (дисперсії), асиметрії даних.

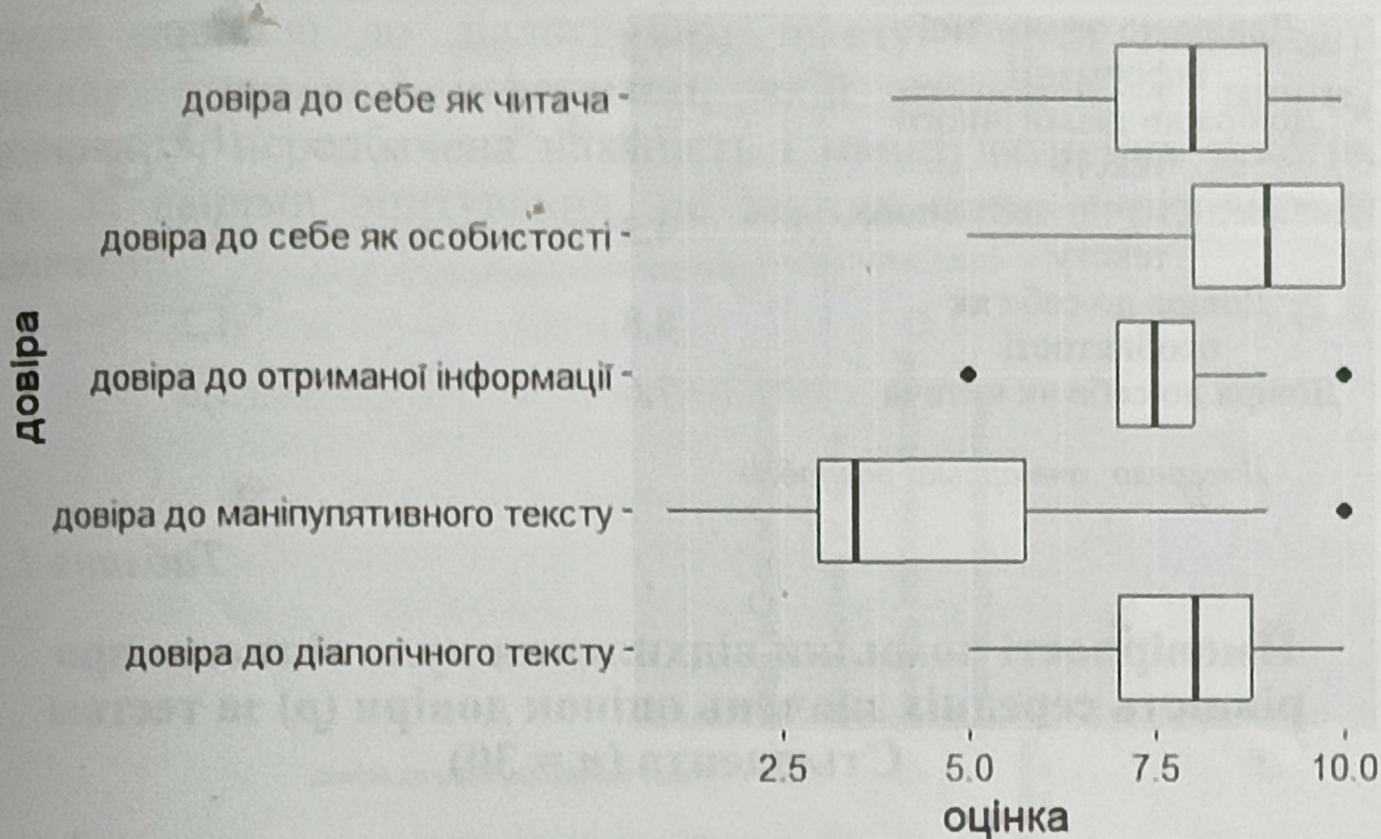

Рис. 1.25. Діаграма розподілу оцінок рівня довіри до досліджуваних об'єктів

Джерело: авторська розробка

З діаграми видно: розподіл спостережень оцінок довіри до маніпулятивного тексту кардинально відрізняється від інших розподілів оцінок. Крім того, що середнє значення оцінок довіри (та мода такої оцінки) до маніпулятивного тексту значущо нижче від решти середніх (табл. 1.1 та 1.2), ці оцінки мають найбільше стандартне відхилення, тобто оцінки довіри до маніпулятивного тексту найбільш неоднорідні, що, у свою чергу, може свідчити про доволі різне тлумачення цього терміну респондентами.

Таблиця 1.1

Дескриптивні статистики оцінок довіри ($n = 30$)

	Середнє значення	Стандартне відхилення
Довіра до отриманої інформації	7,5	1,2
Довіра до діалогічного тексту	7,8	1,3
Довіра до маніпулятивного тексту	4,3	2,3
Довіра до себе як особистості	8,8	1,2
Довіра до себе як читача	7,6	1,6

Джерело: авторська розробка

Таблиця 1.2

Ймовірності помилки відхилення нуль гіпотези про
рівність середніх значень оцінок довіри (p) за тестом
Ст'юдента ($n = 30$)

	Довіра до діалогічного тексту	Довіра до маніпулятивного тексту	Довіра до себе як особистості	Довіра до себе як читача
Довіра до отриманої інформації	0,345	0,000 ***	0,000 ***	0,784
Довіра до діалогічного тексту		0,000 ***	0,002 **	0,595
Довіра до маніпулятивного тексту			0,000 ***	0,000 ***
Довіра до себе як особистості				0,001 ***

Примітка: $p \leq 0,001$ позначено ***, $p \leq 0,01$ позначено **, $p \leq 0,05$ позначено *

Джерело: авторська розробка

Нижче (рис. 1.26) зображено графічну візуалізацію кореляційних зв'язків між досліджуваними оцінками довіри: найбільший позитивний зв'язок ($r = 0,373$ — відповідно, найбільше та найтемніше коло) спостерігається між довірою до себе як особистості взагалі і довірою до себе-читача, а також довірою до діалогічного тексту. Серед загального масиву отриманої інформації, якій студенти у цілому довіряють, передбачена наявність і маніпулятивних текстів, які, за даними опитування, не завжди чітко вирізняються юнаками.

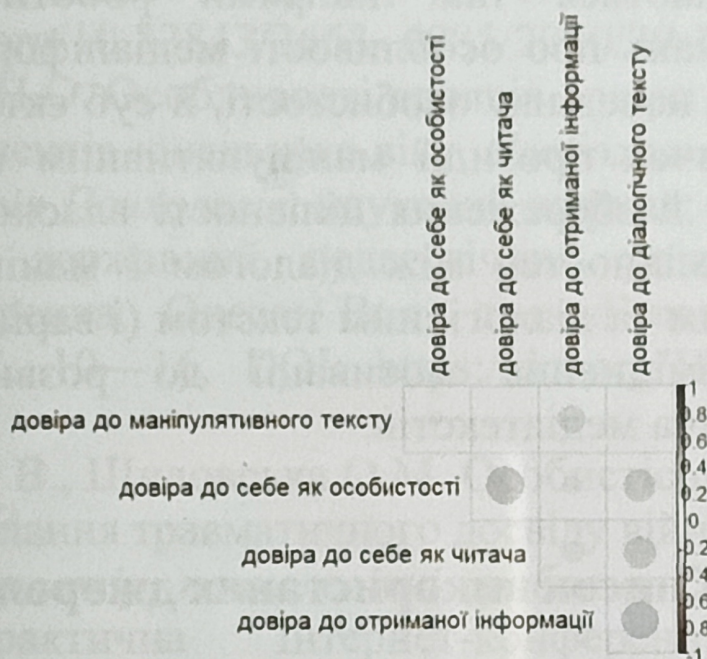

Рис. 1.26. Графік кореляційних зв'язків (за Спірменом) між оцінками довіри (зображені лише значущі позитивні зв'язки, розмір і тон кола пропорційні силі кореляції) ($n=30$)

Джерело: авторська розробка

Висновки. Розвинуті здатності людини сприймати, аналізувати, оцінювати медіатексти, займатися медіаторчістю, засвоювати нові знання у галузі медіа, використовувати їх у протистоянні негативним медіавпливам — усе це вказує на медіакультуру особистості. Медіаторчість є способом розвитку та самовираження молоді в інформаційному суспільстві, ефективним засобом подолання травм, ресурсом для відновлення

і нормалізації психічного стану, підтримання психологічного здоров'я громадянина, особливо під час війни. Ознакою психологічного здоров'я можна вважати таку якість як довіра до себе, а також довіра до себе як читача, що робить людину не об'єктом, а суб'єктом інформаційного простору.

Перспективним бачиться підвищення медійної освіти й самосвіти українців, формування у них критичності, рефлексії, творчого самовдосконалення рис та якостей, які сприяють розвитку власної особистості взагалі і себе як читача текстів, довіри до себе як суб'єкта інформаційного простору. Важливими вважаються такі напрями роботи з молоддю: підвищення знань про особливості медіаінформації, впливів на свідомість і поведінку особистості, її суб'єктність; розвиток вмінь та навичок протидії маніпулятивним впливам через текст, захисту й збереження цілісності власної особистості; розуміння відмінностей між діалогом і маніпуляцією, між маніпулятивним та діалогічним текстом (і варіантами їхнього поєднання); зміцнення мотивації до розвитку себе як свідомого читача медіатекстів.

Список використаних джерел

1. Вознесенська О.Л., Бондаревська І.О., Кришовська О.О. Соціальний оптимізм — умова довіри новинним медіа? *Наукові студії із соціальної та політичної психології*. 2020. № 46 (49). С. 59—68.
2. Гурлева Т.С. Особливості спілкування психолога з населенням через друковані засоби масової інформації у кризових соціокультурних умовах: Особливості стосунків «психотерапевт-клієнт» у сучасному соціокультурному середовищі: монографія. Київ: Вид. дім «Слово», 2017. С. 193—221. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/709806/>
3. Гурлева Т.С. Технологія психологічної допомоги громадянам у подоланні проявів ПТСР через текст у друкованих ЗМІ та Інтернет-ресурсах: Технології

- психотерапевтичної допомоги постраждалим у подоланні проявів посттравматичного стресового розладу: монографія. Київ: Вид. дім «Слово», 2020. С. 159—177. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/723626/>
4. Гурлева Т.С. Я — свідомий читач: як убезпечити себе від маніпулятивного впливу через медіатекст. *Порадник для читача*. Київ: Вид-во «Каравела», 2023. 88 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/735186/>
 5. Деніжна С.О., Сова М.О. Медіаторчість викладача та технології її реалізації в освітньому процесі. *Інноваційна педагогіка*. 2020. Вип. 29, Т. 1. С. 179—184. DOI: <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2020/29-1.37>
 6. Єрмакова Н.О. Особливості проявів довіри до інших та до себе у студентів юнацького віку. *Слобожанський науковий вісник. Серія Психологія: науковий журнал*; МОН України; Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка. Одеса: Вид. дім «Гельветика», 2023. Вип. 1. С. 10—16. DOI: <https://doi.org/10.32782/psyspu/2023.1.2>
 7. Зазимко О.В., Шиловська О.М. Особистісний розвиток як шлях подолання травматичного досвіду війни. *Віртуальний освітній простір: психологічні проблеми*: XI Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція. Інститут психології ім. Г.С.Костюка НАПН України. Київ, 2023. URL: https://lib.iitta.gov.ua/736147/1/Zazymko_Oksana_2023.pdf
 8. Іванов В.Ф. Медіаосвіта та медіаграмотність як освітні категорії. *Медіаосвіта та медіаграмотність: підручник*; за наук. ред. В.В.Різуна. Київ: Центр вільної преси, 2012. С. 5—23.
 9. Колеснікова І.В. Медіаторчість як засіб розвитку медіакультури педагогів у закладах післядипломної педагогічної освіти. *Інноваційна педагогіка*, Вип. 18. Т. 1. 2019. DOI: <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2019-18-1-42>
 10. Кругляк І. Параметри професійної ідентичності майбутнього вчителя філологічних спеціальностей /

- I. Кругляк, Т.М. Мішеніна; за ред. О.О. Лаврентьевої, Т.М. Мішеніної. *Професійна педагогіка і андрагогіка: актуальні питання, досягнення та інновації*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Кривий Ріг, 20—21 листопада 2017 р.). Кривий Ріг, 2017. С. 9—11.
11. Моляко В.О. Адаптивно-конструктивна трансформація стратегічного мислення суб'єкта в умовах полімодальної інформаційної невизначеності. *Психологічні проблеми творчості*: матеріали ХХІІ Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 23 липня 2022 р.). Київ, 2022. С. 1—17.
12. Савелюк Н.М. Довіра та самодовіра у системі вищої освіти. *Психолого-педагогічні координати розвитку особистості*: збірник наукових матеріалів ІІ Міжнародної науково-практичної конференції (3—4 червня 2021 р.). Полтава: Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», 2021. С. 183—188.
13. Смутьсон М.Л., Мещеряков Д.С., Назар М.М. Розвиток інтелекту і суб'єктності дорослих у віртуальному просторі; за ред. О.О. Лаврентьевої, Т.М. Мішеніної. *Професійна педагогіка і андрагогіка: актуальні питання, досягнення та інновації*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Кривий Ріг, 20—21 листопада 2017 р.). Кривий Ріг, 2017. С. 113—115.
14. Фурманкевич Н. Медіаосвіта як основний чинник формування комунікативно творчої особистості. *Медіапростір*. 2013. С. 66—70.
15. Череповська Н.І. Деструктивні інформаційні впливи медіа та профілактика їх наслідків у військовослужбовців та ветеранів АТО; ред. кол. В.В. Черней, М.В. Костицький, О.І. Кудерміна та ін. *Психологічна допомога особам, які беруть участь в антитерористичній операції*: матеріали міжвідомчої науково-практичної конференції (Київ, 30 березня 2016 р.): у 2 ч. Київ: Національна академія внутрішніх справ, 2016. С. 163—166.